

**МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (УКРАЇНА)
ГУМАНІСТИЧНО-ПРИРОДНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ЯНА ДЛУГОША
В МІСТІ ЧЕНСТОХОВІ (ПОЛЬЩА)**

**ISSN (print) 2617-0833
ISSN (online) 2617-0841**

**Міжнародний науковий журнал
«ОСВІТА І НАУКА»**

**ПРИРОДНИЧІ ТА ТЕХНІЧНІ НАУКИ
ГУМАНІТАРНІ ТА СУСПІЛЬНІ НАУКИ
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ**

Виходить два рази на рік

Випуск 1(40) 2026

МУКАЧЕВО-ЧЕНСТОХОВА

2.Protsenko, O., Bulvinska, O., Melnychenko, O. and Kharkhula, Ya. (2021) 'Universytetski tsinnosti v zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy ta Respubliki Polshcha: pohliad studentiv', *Oświatologia*, 10. Available at: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/38639/1/O_Protsenko_Osvitologiya_2021_10_NDLO.pdf (Accessed: 14 July 2026).

УДК 001.891.3:008:069:930.25:02(045)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРОЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЄЗНАВСТВА АРХІВОЗНАВСТВА БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА

Мовчан К.М., Сабов А.Р.

THEORETICAL AND PRACTICAL PROBLEMS OF CULTURAL PRESERVATION ACTIVITIES MUSEOLOGY ARCHIVAL SCIENCE LIBRARY SCIENCE

Movchan Kataryna, Sabov Albina

У статті здійснено комплексний теоретико-методологічний та практичний аналіз сучасного стану, ключових тенденцій та системних проблем розвитку музеєзнавства, архівознавства, бібліотекознавства й загальної культурозбережувальної діяльності в Україні. В умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства та глобалізаційних викликів особливу увагу приділено трансформації соціокультурної місії інституцій пам'яті (сектору ЛАМ). Обґрунтовано теоретичні засади інтеграції архівів, бібліотек та музеїв у єдиний комунікаційний простір. На основі емпіричного досвіду досліджено практичні кейси взаємодії між архівними установами міста Мукачева, Музеєм прикладного мистецтва Закарпаття та Науковою бібліотекою Мукачівського державного університету. Показано, як довготривалі договори про спільну діяльність стають інструментом модернізації вищої освіти. Детально проаналізовано процес залучення студентів до виконання практичних завдань безпосередньо у сховищах архівів, де вони здійснюють пошук та первинне опрацювання першоджерел, які згодом використовуються для наукової атрибуції речових артефактів в університетському музеї. Висвітлено роль Наукової бібліотеки як цифрового хабу, що забезпечує оцифрування матеріалів, формування інституційного репозитарію, створення електронних каталогів та впровадження інтерактивних технологій, таких як QR-кодування експонатів. Виявлено ключові теоретико-методологічні суперечності між традиційними підходами до збереження фондів та сучасними вимогами щодо їхньої максимальної відкритості та інклюзивності. Окреслено прикладні шляхи подолання технологічного розриву через цифровізацію та створення єдиних інтегрованих платформ. Сформульовано практичні рекомендації для вдосконалення нормативно-правової бази та розширення міжінституційної співпраці з метою збереження національної пам'яті й популяризації локальної культурної спадщини.

Ключові слова: музеєзнавство, архівознавство, бібліотекознавство, культурозбережувальна діяльність, сектор ЛАМ, цифровізація, Мукачівський державний університет, інтеграція.

The article provides a comprehensive theoretical, methodological, and practical analysis of the current state, key trends, and systemic problems in the development of museology, archival science, library science, and general cultural preservation activities in Ukraine. In the context of rapid information society development and globalization challenges, special attention is paid to transforming the sociocultural mission of memory institutions (the LAM sector). The theoretical foundations for integrating archives, libraries, and museums into a single communication space are substantiated. Based on empirical experience, the study examines practical cases of interaction

between the archival institutions of Mukachevo, the Museum of Applied Arts of Transcarpathia, and the Scientific Library of Mukachevo State University. It demonstrates how long-term joint activity agreements become an effective instrument for modernizing higher education. The process of involving students in performing practical tasks directly in archive repositories is analyzed in detail, where they search for and perform primary processing of primary sources, which are subsequently used for the scientific attribution of material artifacts in the university museum. The role of the Scientific Library as a digital hub is highlighted, providing material digitization, institutional repository formation, electronic catalog creation, and the implementation of interactive technologies, such as QR-coding of exhibits. The study identifies key theoretical and methodological contradictions between traditional approaches to collection preservation and modern requirements for maximum openness and inclusiveness. Applied ways to overcome the technological gap through digitization and the creation of unified integrated platforms are outlined. Practical recommendations are formulated to improve the regulatory framework and expand inter-institutional cooperation to preserve national memory and popularize local cultural heritage.

Keywords: museology, archival science, library science, cultural preservation, LAM sector, digitalization, Mukachevo State University, integration.

Сучасний стан розвитку глобального інформаційного простору вимагає докорінного переосмислення теоретико-методологічних засад та практичних інструментів діяльності інституцій пам'яті. Процеси цифровізації, соціокультурної інтеграції та трансформації суспільних запитів зумовлюють необхідність конвергенції таких традиційно автономних наукових і прикладних напрямів, як музеєзнавство, архівознавство та бібліотекознавство. Тривалий час ці галузі розвивалися ізольовано, спираючись на власні відомчі стандарти та специфічні методи роботи з першоджерелами, проте сьогодні вони об'єднуються навколо спільної мети – глобальної культурозбережувальної діяльності. Сучасна соціокультурна реальність демонструє, що ефективне збереження та актуалізація культурної спадщини неможливі без створення синергетичного інформаційного середовища. У зв'язку з цим виникає потреба в детальному аналізі теоретичних суперечностей та прикладних проблем, які виникають під час реалізації спільних інтеграційних проєктів у секторі ЛАМ (бібліотеки, архіви, музеї). Особливого значення це набуває на регіональному рівні, де взаємодія академічної науки, вищої освіти та практичних установ дозволяє створювати інноваційні моделі збереження локального культурного коду.

Актуальність дослідження зумовлена нагальною потребою подолання технологічного та методологічного розриву між консервативними функціями збереження фондів та сучасними вимогами суспільства щодо їхньої максимальної

відкритості, інклюзивності й цифровізації. В умовах інформаційних викликів та криз ідентичності архіви, бібліотеки та музеї перетворюються зі звичайних сховищ інформації на динамічні соціокультурні центри та суб'єкти освітнього процесу. Теоретичне обґрунтування та практичне впровадження інтегрованих моделей взаємодії, зокрема через залучення студентської молоді до культурозбережувальної діяльності, є ключовим чинником модернізації гуманітарної освіти та забезпечення сталого розвитку регіонального культурного середовища.

Аналіз теоретичних проблем сучасного музеєзнавства, архівознавства та бібліотекознавства вказує на існування певної концептуальної розбіжності між традиційними підходами до каталожного опису та збереження артефактів. Кожна з цих дисциплін оперує власним категоріальним апаратом, що ускладнює створення єдиних інтегрованих баз даних та цифрових платформ. Проте практичний досвід доводить, що подолання цих розбіжностей можливе через реалізацію довготривалих угод про спільну діяльність між різнопрофільними установами. Яскравим прикладом успішного розв'язання таких прикладних проблем є тристороння взаємодія між архівами міста Мукачеве, Музеєм прикладного мистецтва Закарпаття Мукачівського державного університету та Науковою бібліотекою МДУ. Ця колаборація демонструє, як інтеграція ресурсів дозволяє оптимізувати процес підготовки майбутніх фахівців і одночасно вирішувати актуальні завдання культурозбережувальної діяльності. У межах цієї моделі студенти гуманітарних спеціальностей проходять навчальну та виробничу практику безпосередньо у сховищах міських архівів. Виконуючи практичні завдання, вони працюють із першоджерелами, історичними документами та цеховими книгами, опановуючи навички евристичної діяльності та первинного архівного опису. Наступним етапом є верифікація та наукова атрибуція матеріальних артефактів на базі Музею прикладного мистецтва МДУ, де архівні текстові дані допомагають розкрити історичний контекст речових пам'яток експозиції. Технологічним та інформаційним ядром цього процесу виступає Наукова бібліотека МДУ, яка трансформує результати студентських досліджень у

цифровий формат, забезпечуючи наповнення інституційного репозитарію, створення електронних каталогів та впровадження інтерактивних інструментів, таких як QR-кодування музейних експонатів. Таким чином, практична реалізація взаємодії в межах регіонального сектору ЛАМ дозволяє створити замкнений цикл актуалізації спадщини, де архівний документ стає основою для інтерпретації музейного предмета, а бібліотека забезпечує його широку суспільну комунікацію.

Трансформація сучасної бібліотеки з класичного книгосховища у багатофункціональний соціальний хаб зумовлена викликами цифрової епохи та докорінною зміною інформаційних потреб громади. Відповідно до міжнародних стандартів, бібліотека перестає бути лише місцем збереження паперових носіїв, перетворюючись на динамічне «третє місце» – простір для соціальної комунікації та неформальної освіти [1].

Окремим і найболючішим практичним викликом сьогодення є безпека культурної спадщини в умовах збройних конфліктів. Досвід останніх років показав недостатню готовність інфраструктури до екстремальних умов: відсутність обладнаних підземних сховищ, недосконалість або застарілість протоколів термінової евакуації фондів, а також логістичні труднощі під час переміщення великогабаритних чи крихких колекцій під обстрілами. Фізичне руйнування будівель внаслідок бойових дій призводить до втрати унікальних стародруків, локальних архівів та археологічних знахідок, а фіксація цих втрат для майбутніх міжнародних юридичних позовів та реституції є надзвичайно складною процедурою.

Вирішення цих комплексних проблем вимагає системних кроків на державному та міжнародному рівнях. Перш за все, необхідна синергія між музеями, архівами та бібліотеками через створення єдиних інтегрованих інформаційних платформ, де користувач міг би здійснювати наскрізний пошук матеріалів незалежно від місця їхнього фізичного збереження. Важливим кроком має стати модернізація законодавства у сфері авторського права, яка дозволила б легально відкривати доступ до оцифрованих фондів для наукових та освітніх цілей без порушення прав інтелектуальної власності. Подолання матеріальної

кризи можливе через активне залучення інструментів державно-приватного партнерства, міжнародних грантів, меценатських коштів та програм підтримки від світових інституцій, таких як ЮНЕСКО чи ІКОМ. Для захисту цифрових здобутків від фізичного знищення та кіберзагроз практичну діяльність слід переорієнтувати на використання розподілених хмарних сховищ та створення дзеркальних копій серверів у безпечних локаціях.

У підсумку, культурозбережувальна діяльність у сферах музеєзнавства, архівознавства та бібліотекознавства перебуває на етапі глобального переформатування. Попри серйозні теоретичні дискусії щодо нових підходів до інтерпретації та класифікації спадщини, пріоритетними залишаються практичні завдання збереження фізичного та цифрового культурного продукту. Тільки через подолання міжвідомчих бар'єрів, впровадження інноваційних технологій, реформу профільної освіти та належну фінансову підтримку з боку держави та суспільства можливо забезпечити життєздатність інституцій пам'яті та зберегти унікальний культурний код для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Маніфест ІФЛА/ЮНЕСКО про публічні бібліотеки 2022. URL: <https://www.ifla.org/units/public-libraries/> (дата звернення 26.01.2026).

References

1. IFLA/UNESCO Public Library Manifesto 2022. <https://www.ifla.org/units/public-libraries/> Accessed January 26.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>